

TENDRE, adj., del ll. TĒNER, -ĒRA, -ĒRUM, id. □
1.^a doc.: Llull.

«L'artiaicha --- anava-s deportar a un castell qui era seu: e en la azembla que menava, avia barrals de vi, e avia gallines que havien mortes per ço que-n fossen al dinar pus tendres, e portava blanc pa, e salses e confits --- era molt gras e era gran menjador», *Blanq.* (NCl. II, 97.2); «varieig les carns segons temps, car en estiu menç polls *tenres*, en diverses maneres, ço és, en ast e aigua-rós; o en olla, ab salsa d'agràs, e en pa ---», Eiximenis (*Terç*, cap. 354, NCl. VI, 51.2); «Aprés al Trenc, / hon Déu no-l volen, / dones --- hi cusen, --- / portes tancades, / --- / dissapte ballen, / cuynen divendres / ab faves *tendres*, / cebes e alls, / carn a tassalls / ---», JRoig (*Spill*, 7424). «La tramuntana --- llevava la polseguera del seu galop --- aquella fúria escabellada, que picola les gèmoles *tendres* de les oliveres, i ajeu els blats ---», Coromines (*Gr. de l'Emp.* v, O. C., 932a8).

Aplicat després a les persones i animals no endurits per l'edat: «O Déu, quina cosa és tenir la donzella *tendra* en sos braços, tota nua, de edat de 14 anys --- e besar-la sovint ---», JoMartorell (*Ag.* III, 65); «Los moros són a la ciutat d'Elena / --- / --- Anem a arrabassar-los --- Guifre esclama, / --- / al temps que Tallaferro, montat ja en son cavall, / diu: --- Jo a copsar-los vaig sobre Portvendres: / llançau-me'ls aviat com anyells *tendres* / del Tec ab les onades, a rodolons y avall», *Canigó* I, 253. I la llet de la partera tendrera: «Vós triünphau - alletant de let *tendra* / aquell Senyor - qui dóna vid' als altres, / dels àngels past - menjar de tots nosaltres, / lo gust del qual - beatitut engendra», Jaume d'Olesa, c. 1492 (JMBover, *Bi. Escr. Bal.* II, 13.10.1. 'D'entendrit afecte': «ohí un nom, el nom seu --- mes, pronunciat ab una modulació tan *tendra*, tan suau y sentida, que li pessigollà fins les entranyes; alsà 'l cap: en Manel estava sol ---», Pons Mass. (*Auca d. l. P.*, 271).¹

Mot d'ús general en tot el domini, amb algunes lleus diferències i en el radi d'amplitud de certes accs.: a muntanya diuen *pa tendre* el que en cat. central anomenem *pa tou*; en el Capcir l'estenen fins a la pedra fluixa: «és roc *ténrā*»: 's'hi pot gravar amb el ganivet' (Formiguera, 1960). D'acord amb la llei de Fabra, en aquesta posició, la *ē* s'ha conservat oberta en tots cinc dialectes, amb l'única excepció d'algun parlar pallarès o de Capcir-Cerdanya (supra). La conservació del nexu *nr*, sense epèntesi de la *-d-*, que antigament havia arribat cap al S. fins al Centre del Princ. i les Illes, ha anat reculant cap al Nord, però encara resta en alguns ambients balears, i d'ample a ample de la zona pirinenca i prepirinenca. Per tant es diu *tēndrā*, *-drē*, quasi pertot; 'pa tou': *pa tēnrē* Farrera de Pall., però *pa tēnrē* Tor de V. Ferrera, *fexōl tēnrē* Tavascan (1932-34); «en aquelles cabanetes hi guarden els trumfos ['patates'] *tēnrās*» La Coma de Cardener (1932).

DERIV.: *Tendral* [DAG.]; els melons que es fan a Quatretonda es reparteixen en *melons negres*, *melons de Alger* ['sindries'] i *melons grocs* o *tendràls* (1962). Subst., en el Maresme, coll. 'estesa de camps on es fa

verdura tendra': «El bosc que esgarrifa graciosament la clina --- Allí el paisatge és ample perquè el cor no s'oprimeixi en la delectació de l'esguard, i és clos i ordenat com un jardí; quan sou a baix, en els *tenrals* de l'horta, si us asseieu de cara al freu que dóna a la mar --- conixeríeu la suau dolcesa ---», Coromines (*Jardins de St. Pol*, 56; O. C., 805a10f.). *Tendrala*. *Tendralera*. *Tendraló*. *Tendralot*. *Tendrejar* [DAG.]; «pelar l'alzina surera abans que el suro estigui prou fet, o quan és massa tou o pastós per les condicions en què ha crescut» (*CostManc.* I, 162). *Tendrell*, *tendrella* [DAG.]; *tendrellet*: «Puys res no amen / ésser amades, / vana y debades / és tal usança, / sols sa criança qu'és *tendrelleta*, / mentres alleta / la pot amar; / lo desmammar / partex l'amor», JRoig (*Spill*, 9833).

Tendrer: «la humanal / e paternal / mare parida / verge fon dida, / verge *tendrera*, / verge letera, / verge nodrí / lo chic fadrí», JRoig (*Spill*, 11607); *cabra tendrera* 'la que ha cabridat de fresc (els tres primers mesos)', Ció i Llobregós (*BDLC* IX, 195). *Tendresa* [c. 1380]: «Nós fom coronat per rey --- l'any de 1336; e --- fom requests per nostres vassalls --- que dormíssem en la sagrestia --- per tal que mils --- poguéssim complir la festa --- e Nós, veents que --- nos consellaven bé, per la *tendrea* d'anys qui era en Nós, volguem-los creure e reposam axí ---», *Cròn. del Cerimoniós* II, § 8, p. 75.27. *Tendric*. *Tendrissó* [1898]: «quan veien una pobra bestiola que finia, la retornaven llepant-li les ferides i donant-li aigua clara i herba *tendrisona*», Coromines (*Presons Im.*, 75); «fes-li adéu a la Maria---; i la manera molsuda i *tendriçona* del menut se movia sense traça, la boqueta 's preparava per somriure ---», PBertrana (*Crisàides*, 24.7f.). *Tendrirol*.

Tendror: «Ans que finida / fos llur banyada, / acompanyada / --- / ella tornava; / si may gosava / dir: ---d'on venia? / ---Com! ---responia / ab gran furor--- / en la color / no-u conexeu? / No merexeu / semblant *tendror* / ni tal olor, / vós, En grosser!», JRoig (*Spill*, 2715); «la *tendror* ans que la flor ixca: iulum; los fils que fan les herbes --- la *tendror* que té com uns peles: lanugo», OPou (*TbPu.*, 61, 60). *La tēnrō* 'la saó que deixa la pluja' emp. (Colera, Pau, Montiró, 1958). *Tendros* [1507, Busa-N.]; «jo'l seguia ab la lira, vers mos infants girada, / plavia'm, ay! de veure'ls pels cirers enfilats, / peixe branques *tendroses* y fulla a la ramada, / y ab los cans cabussar-se pel pla, entremaliats», *Atl.* de 1867, VI, 16c. *Tendrura* [Belv.].

Tendrum [*tenduums*, 1306, AVilanova-BSarriera; *tenrum*, JMarc, 1371]. Des del punt de vista semàntic és increïble que sigui un derivat llatí o català de TENER; si hi afegim la forma anòmala de les variants més antigues del mot, i el paper estrany que aquí faria el sufix *-um* ---sufix d'abstracte o de collectiu, que aquí designaria un objecte unitari i concret--- endevinem que la connexió amb *tendre* deu ser secundària, i que deu ser una falòrnia el «ll. vg. *TENERŪMEN» forjat per *AlcM* a tall d'etimon.